

Åarjelsaemien dåehkie

Sametingets seminarium om samiska språkens behov. Luleå 12-14 november 2019

Utvärdering av ett språks vitalitet/livskraft

Ett tillvägagångssätt för bedömning av ett språks vitalitet/livskraft och risk för utdöende är att använda sig av UNESCOs (FN) metod. I detta dokument finns kriterier och tabeller som ett stöd för att analysera nuläge och behov för ett språk. Tanken är att underlätta att titta på de olika faktorer/kriterier som är relevanta för ett språks specifika situation.

Unescos nio kriterier:

1. I vilken grad språket förs över till nästa generation,
2. antalet talare,
3. andel talare inom hela populationen,
4. i vilka domäner och i vilken utsträckning språket används,
5. i vilken grad språket används i nya domäner,
6. vilka förutsättningar för språkundervisning som finns,
7. språkets status och i vilken grad språket har lagligt skydd i samhället,
8. hur gruppens egna attityder är till det egna språket,
9. samt vilket språkmaterial det finns för språket, t.ex. grammatik och ordböcker.

Kriterierna överlappar varandra. Till en del saknar vi faktiska uppgifter och olika samiska språk får olika omdömen i olika kriterier. Varje kriterium bedöms i en femgradig skala och det är den sammanlagda bilden som ger en bedömning av språkets vitalitet, språkets tillstånd och förutsättningar för framtiden. Observera att ingen av dessa kriterier bör användas ensamt. Ett språk som rankas högt enligt ett kriterium kan vara i behov av omedelbara och brådskande insatser på grund av andra faktorer. Kriterierna ska ses som riktlinjer. Den som jobbar med detta bör tänka på det specifika samiska sammanhanget och syftet

Grupparbetet ska vara ett verktyg för att upprätta Sametingets handlingsplan/handlingsprogram.

Metod:

Ni har fått er tillskickat diskussionsunderlag som stöd i grupparbetet.

Gruppdiskussioner

Prioritera behoven genom Post-it lappar

Tänk Er delmål och Mål

ÖVERGRIPANDE sammanfattning.

Sametingets språkkonferens i Luleå 12-14 november. Åarjelsaemien.

Vision: Om 25 (en generation) år pratar alla samer samiska.

Nuläge: för få talare, för få som kan få utbildning och för lite utbildningsmöjligheter. För få barn som talar. Fattas folk till allt jobb som behövs göras. Fattas resurser, pengar. Fattas tid.

Största behov:

Har vi utbildningar så får vi samisktalare i många yrken. Utbildning är största behovet.

Kontinuerliga helårsutbildningar!

En kontinuerlig utbildning över alla nivå, med institutioner som fungerar över alla plan/ nivå.

Intensivkurser

Vi behöver samiska förskolor

Vi måste få flera timmar med samiska i skolan i veckan.

Vi ska ha intensivkurser

Mentorprogram (kommuner som samarbetspartners/arrangörer?)

Läroarbetsutbildning

Utveckling av pedagogiska läromedel

Stipendieordningar, gärna med arbetskrav

Språkforskning

Fungerande äldreomsorg på samiska med samiska och kulturella kunskaper

Det finns ingen enda institution som klarar av att svara upp mot de behov som finns. Ekonomiska förutsättningar för individer och för samiska institutioner.

Hur / delmål:

Delmål kan vara akutinsatser

Långsiktiga mål – en generation

Samiska förskolor

Flera timmar på samiska i skolan.

Alla nivå måste fungera samtidigt.

Media på samiska, dagligen. Gärna en samiskspråkig kanal. Daglig. TV. Barnprogram etc.

Göra en språkkampanj och väcka samer till att vilja lära samiska.

Gielebiesie, gieleviehkieh, utveckla poddar, talkurser, kortfilmer, barn/föräldraaktiviteter

Aktörer: Sametinget, förvaltningskommuner, Gielegaaltije, Gielejarngh, utbildningssystemet, organisationer och föreningar.

OBS att flerspråkighet är ett faktum i de flesta områden i världen. Talare måste inte vara enspråkiga.

Sammanfattning av den sydsamiska arbetsgruppens kartläggning

Det är svårt och kanske inte så meningsfullt att ge en siffra på hur många som är sydsamisktalande. Det är väldigt få i dagens föräldrageneration som är sydsamisktalande och de familjer där bägge föräldrarna är sydsamisktalande är ännu färre. I stora delar inom det sydsamiska området finns nästan inga förstaspråkstalare alls. Sydsamerna är spridda över ett stort geografiskt område. Det pågår en förlust av känslomässiga band till språket, eftersom det finns generationer som ej har haft kontakt med språket i tidig ålder. Sydsamiska språkgruppen konstaterar dock att föräldrar som behärskar sydsamiska har en stark vilja att överföra språket till sina barn.

Förskolorna är den institution som kan ersätta/stödja/komplettera språköverföringen till barnen om detta inte kan ske i hemmet. Det behövs stödjande insatser till föräldrarna samtidigt som barnen går på samiskspråkig förskola. I dagsläget finns ingen förskola på svensk sida där barnen helt tas om hand på sydsamiska. I Norge finns en sydsamisk förskola.

Attityderna till språket har ändrats så att det är mer "tillåtet" att försöka tala och språkpoliserna är färre. Nya språkarenor som kurser i slöjd, sociala medier, språkprojekt, språkkonferenser och språkbad tillkommer i viss mån och nya fackböcker, barnböcker och ordlistor har också tillkommit. Film på samiska och med samisk tematik har en potential. Medieutbudet på sydsamiska är litet. Det behövs dagliga sändningar av sydsamiska program på radio och TV.

Det finns ett obegränsat behov av insatser. Det behövs ett fungerande utbildningssystem, lärare, läromedel, kurser på olika nivåer och för olika målgrupper, återkommande språkbad, sydsamisktalande resurspersoner, strukturer med sydsamiska som målspråk, kurser på talets grund till exempel genom den s.k. ulpan-metoden.

1. I vilken grad språket förs över till nästa generation

Grad av hot	Nivå	Populationen av talare
Säkert	5	Språket används av alla åldrar, från barn och uppåt
Osäkert	4	Språket används av alla vissa barn i alla domäner; det används av alla barn i begränsad utsträckning i alla domäner.
Definitivt hotat	3	Språket används mest av föräldragenerationen och uppåt
Allvarligt hotat	2	Språket används mest av morföräldrarnas generation och uppåt
Kritiskt	1	Språket används av mycket få talare, mest från föräldrarnas morföräldrarnas generation
Utdött	0	Det finns ingen talare

Arbetsgruppens bedömning är att sydsamiskan befinner sig på nivå 1 eller 2.

NULÄGE:

Föräldrar som behärskar sydsamiska har en vilja att överföra språket till sina barn i väldigt hög grad. Attityderna har vänt helt om sedan tiden då samiskan ansågs som en belastning många föräldrar

endast ville att deras barn skulle bli bra på svenska. Men väldigt få i föräldragenerationen är sydsamisktalande och de familjer där bägge föräldrarna är sydsamisktalande är ännu mycket färre.

UNESCOs kriterium handlar främst om överföringen från föräldrar (och äldre generationer) till barn. I våran arbetsgrupp diskuterades också överföring även till ungdomar och vuxna. I stora delar inom det sydsamiska området så finns nästan inga unga förstaspråkstalare alls. Där finns ofta inte bara en utan två-tre "förlorade generationer" som inte fått språket som barn. Det blev naturligt för oss i gruppen att även resonera kring olika former av utbildningar och kurser där unga och vuxna kan tillgodogöra sig språket med metodik som bygger på hur generationsöverföring normalt sker (immersion- eller språkbadsmetodik, eller liknande). Sådant som till viss del blir ett alternativ till föräldra-barn-överföringen.

Idag har man rätt till förskola där verksamheten sker "helt eller till väsentlig del" på samiska. Inslag av sydsamiska på förskolor idag är trots det sparsamt förekommande. Det finns (vad vi känner till) ingen förskola på svensk sida där barnen tas omhand helt på sydsamiska, och bara en enda på norsk sida.

Andra verksamheter med fokus på muntlig överföring/inläring som finns (eller funnits) i begränsad omfattning: Språkbud, Mentorprogram, Språkspärrkurs, talkurs. Gruppen känner till en talkurs i Stockholm – där läraren inte nämnt ordet Grammatik under de första samlingarna- utan bara muntligt: 4 ggr utan grammatik, därefter en grammatik dag.

Diskussionen kring detta kriterium, UNESCOs nr 1, överlappar med flera andra, t.ex. kriterium 6 "vilka förutsättningar för språkundervisning som finns".

Numera är det mera "tillåtet", accepterat, med dialekter, vilket gruppen tycker är bra. Språkpoliser blir färre och färre.

BEHOV:

Behov av förskolor på samiska. Förskolorna är den institution som faktiskt kan "ersätta" (och stödja, komplettera) språköverföringen till småbarnen om detta inte kan ske inom hemmet. Många föräldrar har en stark önskan om att deras barn ska få bli samisktalande, men behärskar inte samiskan själva. Förskolan skulle kunna vara till mycket stor hjälp här. Det behövs också stödjande insatser till föräldrarna samtidigt som barnen går på samiskspråkig förskola. På alla platser i världen som vi i arbetsgruppen känner till där revitaliseringen av urfolksspråk "lyckats", dvs där man vänt språkbytesprocessen och språket åter har börjat talas av barn och unga, så har förskolor varit av central betydelse. Men det krävs genomtänkta strategier och metodik enligt starka modeller, sk full immersion-metodik.

För få språkarenor finns, användningen av sydsamiska kommer inte automatiskt – talkurs varje dag vore önskvärt. Flera språkarenor behövs. Kontinuiteten är viktig för den som håller på att lära sig eller vill utveckla sitt språk.

Exempel på projekt: Språkbud: torsdag- söndag 4 gånger

För att en bra språkmiljö ska skapas behövs ledare/lärare/förskollärare som är modersmåltalare 3 st, samt att alla aktiviteter sker på samiska

Mentorprogram med kontinuitet – bra metod som kan anpassas till olika målgrupper.

Språkspärr – att hjälpa fler komma över sina språkspärrar och bli aktiva talare. Språkspärr? Ja det finns språkspärr i alla åldrar.

Fler arenor där man kan prata samiska (man kan studera och lära sig grammatik men det är det muntliga som behövs)

Stipendieordning med pliktår, förbinder sig att jobba med språket i ex 3 år. Exempel på annan ordning: jobba som språkresurs i förskola under utbildningstiden.

Samiska är inte svårare än nåt annat språk att lära sig, kom ihåg det!

KOMMENTARER:

Långsiktighet behövs. Korta projekt kan vara bra men långsiktighet och kontinuitet krävs för varaktig förändring. Sätta mål och delmål. Utbildningen måste finnas kontinuerligt. Vi måste involvera de (äldre) som kan språket i överföringen.

Vad ska vi göra? VEM ska göra det? Ont om kompetenser.

Åarjelsaepmie är stort och det behövs att man förstår att förutsättningarna inte är lika i alla områden. Kartläggning av och beskriv vilka åtgärder som behövs:

Nordligt område

Centralt område

Sydligt område

2. Antalet talare

Det är omöjligt att ge en relevant tolkning bara av absoluta tal, men ett språk som talas av bara en liten grupp är alltid i riskzonen. En liten språkgrupp kan lätt smälta samman/assimileras med en angränsande grupp och förlora sitt eget språk och sin kultur.

Nuläge, behov, kommentarer:

Ibland ser man siffran 500 talare av sydsamiska (svensk + norsk sida). Det kan ge en fingervisning om att det inte är 20 eller 10 000, men det är annars en mycket luddig siffra som man inte ska fokusera för mycket på. Men det kan vara värdefullt att veta om antalet ökar eller minskar. Gruppen hade en intressant diskussion om själva begreppet "talare":

Innebörd av "talare"; När är man en talare? Är det kvinnliga språkarbetare man menar? Eller vem är "talare"? Det är inte så enkelt att bestämma vem som är "talare" (och "icke talare"). Det vore mera konstruktivt att definiera "talare", eller att utveckla enligt:

1. Förstaspråkstalare – Flytande / passiva
2. Andraspråkstalare - Flytande talare / passiva talare

De som kan uttrycka sig med meningar, förstår och försöker att prata, är också talare
Måste uppmuntra dem att prata mer!

3. Andel talare inom hela populationen

Grad av hot	Nivå	Andel talare inom den totala befolkningen i gruppen
Säkert	5	Alla talar språket
Osäkert	4	Nästan alla talar språket
Definitivt hotat	3	En majoritet talar språket
Allvarligt hotat	2	En minoritet talar språket
Kritiskt	1	Mycket få talar språket
Utdött	0	Ingen talar språket

Arbetsgruppens bedömning är att sydsamiskan befinner sig på nivå 1.

Nuläge, behov, kommentarer:

UNESCO skriver: "En liten språkgrupp kan lätt smälta samman/assimileras med en angränsande grupp och förlora sitt eget språk och sin kultur". Hur relevant är detta för sydsamiskan? –Mycket relevant: Sydsamerna finns glest "utspridda" i Åarjelsaepmie, i hela Saepmie och i övriga Skandinavien (och världen). På så vis är det många som inte har andra talare i sin närhet. Alla sydsamer talar flytande svenska/norska och de flesta har svenska/norska som sitt starkaste språk. Majoriteten av sydsamerna talar inte sydsamiska

Att öka andelen talare, och därmed också närheten mellan talarna, måste vara en grundläggande strävan.

4. I vilka domäner och i vilken utsträckning språket används

Grad av hot	Nivå	Domäner och funktioner
Universell användning	5	Språket används i alla domäner och för alla funktioner
Flerspråkig likvärdighet	4	Två eller flera språk kan användas i de flesta sociala domäner och för de flesta funktioner
Krympande domäner	3	Språket finns i hemmadomäner och för många funktioner, men det dominerande språket börjar ta plats även där
Begränsade eller formella domäner	2	Språket används inom begränsade sociala domäner och för flera funktioner
Mycket begränsade domäner	1	Språket används bara mycket begränsat antal domäner och för mycket få funktioner
Utdött	0	Språket används inte i någon domän eller för någon funktion

Arbetsgruppens bedömning är att sydsamiskan befinner sig på nivå 1.

5. I vilken grad språket används i nya domäner

Grad av hot	Nivå	Nya domäner och media anammade av det hotade språket
Dynamisk	5	Språket används i alla nya domäner
Robust/aktiv	4	Språket används i de flesta nya domäner
Påverkbar	3	Språket används i många nya domäner
Hanterande	2	Språket används i vissa nya domäner
Minimal	1	Språket används bara i några få nya domäner
Inaktiv	0	Språket används inte i någon ny domän

Arbetsgruppens bedömning är att sydsamiskan befinner sig på nivå 1 eller 2.

Nuläge, kommentarer UNESCOs kriterier 4 och 5:

Arbetsgruppens diskussion kring UNESCOs kriterier 4 och 5 flöt ihop. Det är ont om språkarenor för sydsamiskan. Varje tillfälle där sydsamiskan används är viktigt. Språket tappar fortfarande mark även i traditionella domäner, som i renskötseln mm. Ljusglimtar och ambitioner att förbättra läget finns dock som t.ex. kurser i slöjd, slaktning, språkbad etc som uppmuntrar till att lära och använda sydsamiskan. Ordlistor och "fackböcker" har publicerats.

I nya domäner som t.ex. sociala medier (facebook, instagram, snapchat, youtube mm) används och syns sydsamiskan till viss del. T.ex. finns några grupper på Facebook med inriktning på sydsamiska språkfrågor: "Numhtie naemhtie soptsestibie" med drygt 460 medlemmar där språkfrågor (ord, översättningar, grammatikfrågor etc) diskuteras. Gruppen "Åarjelsaemien - lær sørsamisk raskt og

effektivt” där tips och uppmuntran till att lära sig sydsamiska delas har drygt 180 medlemmar, men aktiviteten i gruppen är ganska låg. Det finns också grupper som riktar sig till alla samiska språkgrupper t.ex. ”Samiska språknätverket/ Saemien gielesviermie/ Sámi Language Network”, som ”är en mötesplats för dem som vill informera(s) och/eller samarbeta kring bevarandet och revitaliseringen av de samiska språken” och har 210 medlemmar. Samiska institutioner har (förstås) egna facebooksidor, t.ex. Samiskt språkcentrum och Minoritet.se, Samernas utbildningscentrum m.fl.

Sydsamiskan används i det dagliga på sociala medier av ”eldsjälar” och andra, men det finns inget bra mått på i vilken omfattning. Samiskt språkcentrum har drivit två större projekt riktade till ungdomar och som haft fokus på användning av samiska i sociala medier (#Saemesthunnien2 och ”instagiele”).

Annan media: Sameradien, SVT- Sápmi, Oddasat, UR m-fl. Har innehåll på flera samiska språknumera, men utbudet i dagliga media på sydsamiska är nästan obefintligt.

Film: samiska och urfolksfilmer, ex Sameblod, är positiva nytillskott bland sydsamiska språkdomäner. Här finns en fantastisk potential.

I vilken domän befinner vi oss i just nu? Språkkonferenser t.ex., är en domän, en arena, där sydsamiskan används, ibland till och med som det dominerande språket.

Det ges ut fler och fler barnböcker på sydsamiska vilket är väldigt positivt.

I offentliga sammanhang går det sakta framåt. Vägskyltar och annan offentlig skyltning är väldigt viktiga markörer för språkets status. Så även att sydsamiska ortografin numera används på Lantmäteriets kartor. Det finns ett visst utbud av språkkurser och skol- och förskolebarnens rätt till samiska har ju fått ett visst skydd i lagen, liksom inom äldreomsorgen. Och det görs framsteg inom skolan. Många (äldre) talare är dock analfabeter i samiska.

För inte så länge sedan var den som ville studera sydsamiska tvungen till samiska studier på annan ort och utvecklade ”skolsamiska” i stället för sin egen dialekt. Det var vanligt att lärare tillrättvisade elever skarpt om de inte sa/skrev enligt skriftspråket (”standardsydsamiskan”). På den tiden var det mera ”fel” att använda sin egen dialekt och inte lärarens. Idag upplevs att det är färre språkägare och språkpoliser. Mer tillåtande numera att tala sin egen dialekt. Schysstare tillrättvisning/kritik idag.

Sameskolan och Samernas utbildningscentrum är viktiga utbildningsinstitutioner. Men i utbildningssystemet i övrigt är svenska oerhört dominerande över sydsamiskan.

Saemiedigkien gielegoeventesen tjáanghkoeh/ sametingets avdelningsmöten sker till stor del på samiska idag. Och Saemiedigkien Gáetiesájroeh/hemsidan har viss info på sydsamiska

Språkbyte är svårt! Har man börjat prata samiska med någon är det svårt att byta språk. Sydsamiska talas endast i vissa miljöer och det kan vara svårt att byta till sydsamiska i nya miljöer (för den enskilde), och inom nya domäner (för sydsamiskan i stort).

Vi ställer inte tillräckligt hårda krav till samiskaanvändning. Tar hänsyn till att alla ska förstå, slår över till svenska av bekvämlighetsskäl. Kanske en kurs i anpassad språkhänsynlöshet, kunde vara bra! En omständighet som man ska tänka på är också att det pågår förlust av känslomässiga band till språket: många kanske inte haren direkt personlig relation till sitt ursprungsspråk. Sådana band kan vara t.ex. att man som liten minns hur aahka aajjah och andra äldre släktingar talade språket och på

så sätt har man haft språket i familjen och i sin närhet. För den som då försöker ta tillbaka språket blir en trygg språkmiljö med bra stöd och uppmuntran extra viktig.

Språkbyte är svårt! Har man börjat prata samiska med någon är det svårt att byta språk. Sydsamiska talas endast i vissa miljöer och det kan vara svårt att byta till sydsamiska i nya miljöer (för den enskilde), och inom nya domäner (för sydsamiskan i stort).

behov

Här finns obegränsat med behov av insatser. I arbetsgruppen återkommer vi ständigt till brist på ett fungerande utbildningssystem, lärare, läromedel, andra typer av kurser och utbildningar, samt bristen på sydsamisktalande personer till allt viktigt som måste göras.

Sametinget, Sameskolorna, Samiskt Utbildningscentrum borde vara ännu tydligare föregångare i att visa att sydsamiskan kan bli ett arbetspråk och vara "viktigare" än svenskan.

Stort behov av samiska i media av olika slag. Dagliga sändningar av barnprogram på TV, dagliga radiosändningar på sydsamiska är ett självklart krav för reell revitalisering

Förebilder inom alla områden behövs.

6. Vilka förutsättningar för språkundervisning som finns

Nivå	Tillgänglighet skrivet material
5	Det finns en etablerad ortografi, läskunnighetstradition med grammatik, ordböcker, texter, litteratur och vardagliga medier. Språket används skriftligt i administration och utbildning.
4	Det finns skriftligt material, och i skolan lär sig barn att läsa och skriva på språket. Språket används inte skriftligt i administrationen
3	Det finns skriftligt material och barn kan komma i kontakt med sådant i skolan. Läs- och skrivkunnighet uppmuntras inte genom tryckta medier
2	Det finns skriftliga material, men de är bara användbara för vissa medlemmar i samhället; och för andra kan de ha en symbolisk betydelse. Att lära sig läsa och skriva på språket är inte en del av undervisningen i skolan
1	En praktisk ortografi är känd för samhället och lite material är det skrivs.
0	Ingen ortografi tillgänglig för samhället

Arbetsgruppens bedömning är att sydsamiskan befinner sig på nivå 3.

Nuläge, behov, kommentarer:

Hur skall vi arbeta för att språkets förutsättningar för språkundervisning bli varaktigt? Flerspråkighet är inte ett hot mot språket?

Vilka åtgärder behövs och hur skall det stärkas?

Utökad undervisningstid i skolan?

Behov:

Samiska som målspråket för samiska undervisning, förskolor- skolor

Skolverket med på samma samiska språkbana- slippa behöva kämpa för samiska undervisning.

Gemensamt språkmål gällande samiska.

Tydligare i läroplaner. Samisk läroplan i sameskolan (inte bara den svenska med någon fras om samiskt perspektiv). Sameskolan måste vara motor i revitaliseringen (om inte ens sameskolorna inkl. sina förskolor kan arbeta strukturerat med språkrevitalisering – vem ska då göra det?)

Starka utbildningsmodeller för samiska språken måste till. Behov av ändrade strukturer.

Kurser:

Fortbildning:

Muntliga – mera prata, språket används, lär sig mera

Trauma terapi:

Kurs för vuxna

Kurs för att se värdet i ditt eget samiska språk.

Språk- och traditionella kunskaper behövs ex Slöjdekunskaper,

Roliga språk och kulturella kurser

Intensivkurs fast under minst ett år, heltid. Får vi in ungdomar i helårs-system så hittar dem gnistan och vill fortsätta jobba med språket. En bra, seriös kurs med flera moment – elders, språkbärare, grammatik, läsa, skriva mm

Stipendier för samiska studier!

Lärarstudier; anpassade för den samiska befolkningen

Elgåprojekt; varaktigt och inte bara som projekt

Språkbussen: där modersmåltalare kommer till olika kommuner och pratar.

Bok- och kulturbussar som ger samiska elever (och allmänhet) tillgång till språk och kultur

Ett samiskt universitet på svensk sida?

Universitetsstudier efter samiska behov. Lärarutbildningar, språkutbildningar, kurser på heltid. En

stabil och permanent samisk språk- och kulturinstitution på ett ansvarigt universitet. Det måste

finnas en förutsägbarhet för de som växer upp att de kan studera samiska på alla nivåer, en

högstadiе- och gymnasieelev måste kunna planera sin utbildning (och inte som nu i bästa fall hoppas att det kommer att gå någon kurs över huvud taget)

Vuxna ska kunna studera och återta sitt språk utan kostnad för individen. Det är inte individer som ska betala för att staten ska återställa den skada saten åsamkat språken

7. Språkets status och i vilken grad språket har lagligt skydd i samhället

Grad av stöd	Nivå	Officiella attityder till språk
Likvärdigt stöd	5	Alla språk är skyddade
Differentierat stöd	4	Minoritetsspråk skyddas främst som språk för de privata domänerna. Användningen av språken är prestigefylld.
Passiv assimilering	3	Det finns ingen uttrycklig policy för minoritetsspråk; det dominerande språket råder i det offentliga
Aktiv assimilering	2	Staten uppmuntrar till assimilering till det dominerande språket. Det finns inget skydd för minoritetsspråk.
Tvingade assimilering	1	Det dominerande språket är det enda officiella språket, medan icke-dominerande språk varken är erkända eller skyddade.
Förbud	0	Minoritetsspråk är förbjudna

Arbetsgruppens bedömning är att sydsamiskan befinner sig på nivå 3 eller 4.

Nuläge

Samhällsstrukturen är sönderslagen. Språket har inte den plats som det borde

Behov

Hur skall vi arbeta för att nå målet i punkten 5 – likvärdigt stöd?

Det behövs en mer holistisk syn på samiskt samhälle. Språket är "bara" en del av och speglar helheten. Alla delar i det samiska måste få höjd status.

Arbetsgruppen resonerar kring de lagliga aspekterna:

Samisk språklag: starkare/tydligare krav på majoritetssamhället behövs. Kanske en särskild språklag är bra?

Sametingets språkpolitiska mål och handlingsplan: Ett viktigt ställningstagande och dokument. Bör visa samiska synen på språkens status

Nationella samiska språkpolitiska mål och handlingsplan: Det krävs att Sverige, på nationell nivå, har åtaganden som kan följas upp. Det måste vara Sametinget som sätter målen och planen. Sametingets språkpolitiska mål och handlingsplan borde också utgöra Sveriges nationella språkpolitiska mål och handlingsplan

8. Hur gruppens egna attityder är till det egna språket

Nivå	Gruppens egna attityder till det egna språket
5	Alla medlemmar i gruppen värdesätter sitt språk och vill se det främjas
4	De flesta medlemmarna i gruppen stöder språkunderrhåll
3	Många medlemmar i gruppen stöder det egna språket; andra är likgiltiga eller kan till och med stödja språkförlust
2	Vissa medlemmar i gruppen stöder det egna språket; andra är likgiltiga eller kan till och med stödja språkförlust
1	Endast ett fåtal medlemmar i gruppen stöder det egna språket; andra är likgiltiga eller kan till och med stödja språkförlust
0	Ingen bryr sig om språket går förlorat; alla föredrar att använda det dominerande språket.

Arbetsgruppens bedömning är att sydsamiskan befinner sig på nivå 2 eller 3.

Nuläge

Vid vissa tillfällen är språket jätteviktigt – tex invigningar etc. – men långt ifrån vid alla tillfällen. Varför är det så? Det finns en entusiasm och en iver i Åarjelsaepmie att återta och höja statusen av sydsamiskan. Men det är fortfarande så att många sydsamer är likgiltiga eller åtminstone tycker att det finns viktigare eller mer akuta problem än språkfrågan.

Några frågor vi resonerade kring:

Är det mera samiska på konferenser/samlingar? Är det bara samiskspråkiga som åker på språkkonferenser?

Hur skall man väcka upp engagemanget till språkrevitalisering?

Vad har samerna för attityder till det egna språket?

Hur förändra attityder? Hur värdesätts språket?

Hur stärker vi vårt inre rum?

Var är männen? Samebyarna?

Vad gör Sams?

Media?

Samiska på förskolan, vissa samiska föräldrar oroas över att barnet inte utvecklas i svenska språket.

Flerspråkighet är inte ett hot mot språket!

Behov

Vi måste ställa bättre frågor inför framtidens möjligheter och behov.

Peppa och utbilda föräldrar och den vanliga samens i samisk barnuppfostran (bjuda in Asta Balto tex), samiska i renskogen o andra samhällsområden. Här kan krävas nya grepp, nya sammanhang. Det finns en utmaning i att komma på nya angreppssätt. Språket måste angå alla, inte bara vara en "mjuk" fråga. I språkarbete saknas männen. Men männen är ju förstås viktiga språkanvändare. Inte minst inom renskötsel, jakten, fisket mm

Nya grepp, nya tankar behövs. Utmana oss själva. Ett exempel: "Under Tallarna" – socialt projekt för samhället. Det är inte bra att jämt ses i konferenslokaler...

Kommunerna (eller kanske Sametinget) behöver ta större ansvar för info till t.ex. föräldrar när det gäller förskola på samiska.

Föräldraattityder till samiska, ex i sammanhang med samiska förskolor. Hur får man glöd till att föräldrar, vuxna börjar prata samiska? Engagemang! Engagera föräldrar i förskoleverksamheten. Det måste också finnas reella möjligheter, dvs tid/ekonomi, för föräldrarna att jobba med sitt eget och barnens språk. Småbarnsföräldrar är ofta mycket positiva och vill att barnen ska få samiskan, men samtidigt har föräldrar så ont om tid och ork. Vi skulle behöva "köpa loss tid" till vuxna att utveckla/återta sitt (och barnens) språk.

Kurs för att se värdet i ditt eget samiska språk. Hänsynstagande till de som inte förstår. Det behövs en dekolonisering av oss själva. Åarjelsaemie är försvenskat/förnorskat gällande språket och det är mycket viktigt att kunna jobba med attityder från grunden. Släppa offerrollen- ta eget ansvar, intresse och motivation för samiska språket måste till.

Måste det till att språket dör innan folk tar revitaliseringen på allvar? Kanske krävs en dödsruna? Ska det behövas tas beslut om att låta sydsamiskan dö ut?. Vad blir reaktionerna då?

9. Vilket språkmaterial det finns för språket, t.ex. grammatik och ordböcker, översättare, tolkar

Typ av dokumentation		Språkdokumentation
Mycket bra	5	Det finns omfattande grammatikor och ordböcker, omfattande texter; konstant flöde av språkmaterial. Det finns stora mängder kommenterade ljud- och videospelningar med hög kvalitet.
Bra	4	Det finns en bra grammatika och ett antal användbara grammatikor, ordböcker, texter, litteratur, och ibland uppdaterade vardagliga medier; tillräckligt med kommenterade ljud- och videospelningar av hög kvalitet.
Måttlig	3	Det kan finnas en användbar grammatika eller tillräcklig mängd grammatikor, ordböcker och texter, men inga dagliga medier; ljud- och videospelningar kan förekomma i varierande kvalitet eller med grad av kommentarer.
Fragmentarisk	2	Det finns några grammatiska skisser, ordlistor, och texter användbara för begränsad språklig forskning men med

		otillräcklig täckning. Ljud- och videospelningar kan förekomma i varierande kvalitet, med eller utan några kommentarer
Otillräcklig	1	Endast några grammatiska skisser, korta ordlistor och fragmentariska texter. Ljud- och videospelningar finns inte, är av obrukbar kvalitet, eller är helt okommenterade.
Ingen dokumentation	0	Inget material finns.

Arbetsgruppens bedömning är att sydsamiskan befinner sig på nivå 3.

Nuläge:

Grundläggande material finns men det är en stor brist på läromedel och utveckling av nya typer av läromedel mm. Dessutom så fungerar inte utbildningssystemet som det borde. Det finns få möjligheter för en elev att få tillgång till en bra utbildningsväg för att lära sig och att utveckla sydsamiskan.

Daglig media (radio, TV, tidningstexter mm) riktat till allmänheten är i princip obefintligt. Inom public service finns ett visst utbud, men det är av sporadisk karaktär. Megasuccén Steinfjell & Steinfjell (talkshow på sydsamiska med 10000 lyssnare) för några år sedan visade tydligt att det finns behov av sydsamiska program.

Några områden där det är akut brist på sydsamisktalande:

Lärare

Förskollärare

Äldreomsorgspersonal fler talare, hur uppmuntra till fler samiskspråklig personal

Tolkar, tolkadept- hur uppmuntra till att fler vill tolk?

Översättare

Författare – skribenter.

Språkforskare – forskning

Behov

Hur skall vi arbeta för att få mer språkmateriel?

Hur blir självständiga, dvs vi producerar eget material?

Inte bara läromedel utan alla genrer, för alla personer ? Flerspråkighet är inte ett hot mot språket?

Det behövs intensivkurser. Helårskurser på helfart som binder ungdomar till samiska studier. Kurser behövs dels för högre studier på universitet och inom grundskola – gymnasium. Men lika viktigt är andra typer av utbildningar/kurser med fokus på talad samiska. Här är Mentorprogram eftertraktat. Där kan ungdomar/ språkstudierande kan finna lokal terminologi, lyssna och tala. Kanske vore en "mentor-pool" – där lärlingar kan tillfråga potentiella mentorer. Andra typer av kurser enligt Ulpanmetodik eller liknande metoder.

Det måste finnas ekonomiska möjligheter för individen att studera samiska. Revitaliseringen måste förstås byggas på en vilja från sydsamerna själva, men det kan inte ligga för stort ansvar på individens privatekonomi. CSN-medel eller andra sätt, stipendier, måste till. Friår för studier, etc.

Vem ska göra det? Vi behöver nya förmågor. Undervisningen måste fungera! Det brinner i knutarna. Vi måste ha riktig samiskundervisning. Vi måste ha krav på samiskkompetens från institutioner och då behövs undervisning. Både "vanliga" skolsystemet och annat, ex mentorprogram mm. Det måste finnas universitet som har ett uttalat ansvar och har ett utbud av utbildning som är relevant och hjälper revitaliseringen. Efter samiska behov.

Och det fattas kurser och möjligheter för den som vill lära sig samiska/utveckla sin samiska men som inte har intresse av att lära sig efter "universitetsmodellen"/teorin/det grammatiska. Praktisk samiskanvändning, typ som i mentorprogram och i "intensivkurser" (SAAL, ULPAN, etc). Mer *hard core* i utbildningen (för de som vill). Det finns behov av att utveckla pedagogik för språkundervisning enligt starka utbildningsmodeller i förskola, skola, och för vuxna. Ta vara på de erfarenheter och den kunskap som finns och se till att alla samiska förskolor kan jobba efter en strukturerad metodik.

Sametinget bör ställa krav på att anställda (även politiker?) att de behärskar samiska, och för de som inte behärskar samiska så ska de kunna studera samiska på arbetstid (halvtid, kanske även heltid vissa perioder) så att de blir samisktalande och skrivande. De som redan kan samiska ska ha rätt att vidareutbilda sig. Sametinget kan här gå före och visa vägen. Visa att revitalisering av samiska inte bara är vackra och populära ord utan också något som vi vill och ska genomföra. Sverige är ett rikt land, till stor del tack vare naturresurser från Saepmie och har råd att låta samer återta samiskan, som individer och som samhälle. Men, som sagt, för att komma till "nästa nivå" av samisk språkrevitalisering så måste kostnaden kunna tas av staten.

Till sist ett citat från en av gruppens deltagare: "Jag vill inte sluta än, det här är så kul och så viktigt"